

Nova svetovna ureditev

Ko so v Washingtonu pripravljali veliki vojaški poseg Puščavski vihar, je predsednik Bush zbral svoje svetovalce, da bi ob proučevanju možnosti in pošiljanju sporočil Iraku poiskali načine delovanja. V želji, da pošljejo zadnje resno opozorilo Iraku, da se umakne iz Kuvajta, je bilo sestavljeno besedilo ostre note. Predsednik Bush je ob tej priložnosti rekel svetovalcu za državno varnost generalu Scowcrowtu, naj vnese tudi del o tem, da je z akcijo Iraka izzvana celotna nova svetovna ureditev. Ta ideja je bila razčlenjena v noti, potem pa je že na prvi tiskovni konferenci nova svetovna ureditev postala sintagma,¹ ki naj bi označevala novo obdobje mednarodnih odnosov, v katerem so nastale ogromne spremembe na vseh straneh sveta.

Spremembe konec devetdesetih let so odprle pot novi svetovni ureditvi in imele so svojo ideološko, politično in gospodarsko razsežnost.

V veliki tekmi, ki sta jo igrala dva svetovna sistema pod vodstvom ZDA in Sovjetske zveze, je prišlo do določene zasičenosti, v kateri se je pokazalo, da ideologija nikomur več ne daje možnosti za zmago in da ta hkrati tudi izgublja svoj pomen v okviru socialističnega in t. i. kapitalističnega sistema.

Reaganovo vztrajanje pri krepitvi ameriške vojaške moči, zbiranju vseh sil v boju proti »carstvu zla« in trditve, da je detant končan, so imeli negativen odmev v Zahodni Evropi, kjer so se najmočnejši ameriški zavezniki začeli bati tega velikega ameriškega ideološkega preobrata in možnih posledic. Ameriško vztrajanje pri krepitvi obrambe v NATU in želja, da se jedrsko orožje namesti v Zahodni Evropi, sta še bolj oddaljila evropsko javno mnenje, toda tudi politične kroge, od Amerike, ki je ponudila izredno nepriljubljeno razvojno smer. V Evropi, kjer so Helsinki odprli pot drugačnemu razmišljanju o meddržavnih odnosih in kjer so se začele odpirati meje med Vzhodom in Zahodom, pozivi k vračanju v neke davno pozabljene čase hladne vojne niso mogli dobiti podpore. Ideološka opravičila takšne politike so bila nezadostna in v bistvu preveč enostavna, da bi bila lahko sprejeta v spremenjenih mednarodnih okoliščinah.

K temu je vsekakor prispevala tudi nova sovjetska politika, ki je začela jasno kazati, da razume narejene napake in da v poskusu velike obnove socializma vidi edini izhod. Vendar pa je velika revolucija Gorbačova že na samem začetku pokazala, da je socializem kot ideološki sistem vrednosti izgubil svoj pomen tako v sovjetski družbi kot posebej pri sovjetskih zaveznikih. Sedemdeset let delovanja socializma se je v Sovjetski zvezi pokazalo kot zgrešeno obdobje, v katerem ideološke vrednosti niso nikoli postale stvarna oblika življenja, pač pa so bile sprejete samo kot določena konvencija, ki je posamezniku odpirala pot v boljše življenje ali pa je omogočala mirno eksistenco.

Glavna značilnost, ki je ločevala Vzhod od Zahoda: ideologija je začela izginjati in hitro je postalo jasno, kako slaba in nepopularna je bila v stvarnosti. V Vzhodni Evropi, kjer so članice Varšavskega sporazuma prav v Konferenci o evropski

* Doc. Radovan Vukadinović, redni prof. na Fakulteti za politične vede, Zagreb.

¹ Pozorni analitiki mednarodnih odnosov so izračunali, da je bil pojem »nova svetovna ureditev« uporabljen celo 43-krat v različnih uradnih priložnostih med delovanjem Busheve administracije. To pa kljub temu ni privedlo do natančne določitve pojma in njegovega pomena, tako da je to še naprej politična skovanka, ki se uporablja pretežno za oznako najnovejše faze mednarodnih odnosov brez želje po razčlenjevanju tega pojma.

varnosti in sodelovanju videle priložnost, da razvijejo vezi z Zahodom, sprejmejo zahodno tehnologijo, kulturne vrednosti, znanstveno sodelovanje in vsaj majhen delček zahodnega standarda, ideologija marksizma-leninizma ni imela več nika-kršne vrednosti. Vse države Vzhodne Evrope so se približevale svojemu trenutku preloma s socializmom, tista prva izjava sovjetskih vodij, da ne bodo imeli nič proti, če Madžarska izstopi iz Varšavskega sporazuma, pa je pokazala zeleno luč vsem tistim v Vzhodni Evropi, ki so zahtevali svobodne volitve in sprejemanje zahodnega sistema političnega in gospodarskega razvoja.

Izzivi, ki so bili razvidni v novi tekmi v oboroževanju, postavljanju ameriških raket in velikem tekmovanju v vojni zvezd,² so bili na Vzhodu sprejeti predvsem kot prehodne nevarnosti, vendar ne tolikšne, da bi lahko ustavile smer razvoja k osvobajanju od socialističnih oziroma sovjetskih okovov.

Ideologija, ki ni bila več gibalna sila notranjega razvoja, je izgubila svoje mesto tudi v zunanji politiki. Reaganovi pozivi k odpravi sovjetske prisotnosti v Karibih, ki je razglašeno za »sovjetsko morje«, akcija marincev v Libanonu, pritisk na Nikaragvo in osvajanje miniaturne Grenade, niso mogli postati središče, okrog katerega bi se gradila ideologizirana zunanja politika. Ameriška javnost je zahtevala pragmatične rešitve, ki ne bodo drage in bodo omogočile miren razvoj Amerike. Ob vsem tem je bila vietnamska travma stalni memento za vse nove vojne akcije, ki so se vedno presojale v tem okviru.

Oslabljena sovjetska zunanja politika je dobila svoj vietnamski sindrom v Afganistanu, kjer se je pokazalo, da supersila ni sposobna izbojevati zmage, tako da je na prvi pogled majhna akcija vpletla ZSSR v ogromne mednarodne probleme, oslabila odnose v Varšavskem sporazumu, in kar je najpomembnejše, znatno je pokvarila odnose z Ameriko. Hkrati je bilo to jasno sporočilo eni in drugi supersili, da njihovo vpletanje v konflikte v državah v razvoju lahko pripelje do nadaljnjih kriz in da v tem nevarnem spopadanju na daljnih in v glavnem siromašnih predelih sveta prežijo nevarnosti nadaljnje oslavitve supersil.

Politika je bila oslABLJENA na obeh straneh, privlačnost ideoloških ciljev je izginila, tako da so se zunanjepolitične napake pokazale v pravi luči.³ V primerjavi z obdobjem hladne vojne, ko je ideologija vodila politiko, toda tudi opravičevala vsako zunanjepolitično potezo, je bila v novih razmerah zunanja politika prepuščena sama svojim napakam, ki so po drugi strani dodatno izčrpavale eno in drugo supersilo.

Za svoj lastni program obnove ameriške vojaške sile in s tem tudi celotne ameriške moči je predsednik Reagan potrošil v svojih dveh predsedniških mandatih 2.200 milijard dolarjev za orožje, s čimer je porušil celoten niz ameriških gospodarskofinančnih parametrov. Državni dolg se je zelo povečal, Amerika je postala odvisna od tujih posojilodajalcev, izgubila je svoje prvo mesto v svetovni industrijski proizvodnji, vse to pa je imelo celo vrsto negativnih posledic v notranjem razvoju Amerike. Velika tekma v vesolju – vojna zvezd – ki naj bi spodbudila nove tehnologije, se je prav tako izkazala za svojevrstno slepilo, ki razen zastraševanja sovjetskega vodstva ni dal nikakršnih gospodarskih koristi.

Za Sovjetsko zvezo je bilo vojno tekmovanje v visoki tehnologiji še nevarnejše. Ne samo da je sovjetsko gospodarstvo z zadnjimi atomi moči poskušalo spremljati veliki ameriški vojni izziv, temveč se je tudi življenjski standard prebivalstva začel naglo zmanjševati. V času, ko je Gorbačov sprožil svoj veliki program perestrojke,

² R. Vukadinović, Nuklearne strategije super sila, Zagreb 1985, str. 255-267.

³ Z. Brzezinski, Out of Control, New York 1993, str. 40-45.

ki bi moral imeti določeno gospodarsko razsežnost, vidno vsakemu državljanu, je življenje postajalo vse težje, tako da je tudi celotna ideja velike perestrojke hitro doživela zlom. S tem je bil dan tudi odgovor na vprašanje, ali je možna obnova socializma v veliki novi podobi ali pa je celoten sistem obsojen na propad. Apatija sovjetskega prebivalstva, nezadovoljstvo, totalna demoralizacija vseh struktur in splošna anarhija, ki so zajeli ogromno deželo, je pokazala tudi konec velikega imperija. Poskusi, da bi sklenili sporazum o jedrskem orožju z Ameriko, vstop v nov ameriško-sovjetski detant in lansiranje Gorbačova kot svetovnega voditelja, so se za ZSSR pokazali vendarle kot prepozne poteze, ki niso mogle ustaviti niti erozije same ZSSR niti socialističnih režimov v državah zaveznicah.

Prav v tem spletu konca ideološkega, političnega in gospodarskega tekmovanja dveh sistemov⁴ je tudi temelj nove svetovne ureditve in poskusa sodelovanja ogromne večine držav.

Temeljno vprašanje, ki se postavi takoj pri poskusu opredelitve nove svetovne ureditve, je povezano z oznako *strukture, vodilne sile ali institucije ter pristojnosti*, ki jih imajo te pri oblikovanju pravil vedenja in hkrati zagotavljanja ravnanja po teh navodilih.

V obliki teoretičnega modela bi lahko analizirali možnosti štirih vrst sistemov nove svetovne varnosti, in to predvsem na podlagi strukture glavnih akterjev:

1. model nove ureditve, v katerem imajo vodilno vlogo Združeni narodi;
2. model pentagonalnega delovanja petih velikih središč svetovne politike in gospodarstva: ZDA, EU, Japonska, Kitajska in Rusija;
3. model policentrizma, v katerem vendarle obstaja vodilna politična in vojaška sila – ZDA;
4. model nove svetovne ureditve, utemeljene na soodvisnosti držav, ki bi okrepile ZN, in radikalne spremembe pristojnosti organizacije.

Vodilna vloga ZN

– Vzporedno z oslavitvijo ideologije kot gibalne sile so tako ZDA kot Sovjetska zveza pokazale interes za krepitev svetovne organizacije. Amerika je plačala svoj zaostali prispevek ZN, takoj je to storila tudi Sovjetska zveza in na tej podlagi je dejavnost ZN dobila močno spodbudo. Veliki sovjetski načrt spreminjanja vloge mednarodne organizacije iz leta 1988 si je prizadeval za spremembe, ki bi v novih razmerah preoblikovale ZN v glavno središče političnih dejavnosti v sodobnem svetu. Po tem predlogu bi bilo treba okrepiti Varnostni svet, uveljaviti novo vlogo pri ustvarjanju sil za vzdrževanje miru, okrepiti vlogo sodišča pravice in začeti s pomočjo ZN skupno akcijo zaščite človekovega okolja, preprečevanja bolezni, reševanja vprašanja prehrane in podobno.

Kasnejše skupno delovanje v ZN ob obsodbi Iraka in sprožitvi Puščavskega viharja, akcije v Somaliji, Kambodži, sankcij proti Srbiji in splošna dejavnost ZN pri reševanju krize v nekdanji Jugoslaviji so nakazali možnosti novega delovanja ZN, ki s skupno akcijo, posebej velikih sil, lahko uspešno rešujejo nekatera odprta vprašanja miru in varnosti.

⁴ Vendar tega konca velikega tekmovanja ne bi smeli razumeti poenostavljeno, kot to dela Fukuyama s trditvijo, da se boljši sistem, kot je zahodna demokracija, ni nikjer pojavil in da se verjetno tudi ne bo. Ta trditev lahko še manj vodi k mnenju, da naj bi novo stanje odnosov samo po sebi pomenilo, da v sodobnih odnosih ne bo več konfliktov. F. Fukuyama, *The End of History, The National Interest* No. 10 (1989 Summer), str. 3.

Vodilno vlogo bi morali imeti ZN v razmerah, ko je socializem kot državni sistem izginil s scene (razen Kitajske, Vietnama, Koreje in Kube), ko zahodnoevropske države poskušajo pospešeno povezati svoj korak v smeri 21. stoletja, ko se Nemčija pojavlja kot novo središče v okviru EU, celotna Vzhodna in Srednja Evropa pa je zaposlena s svojo preteklostjo, nacionalizmom, sedanjimi in možnimi etničnimi konflikti. Tu so seveda tudi veliki problemi držav v razvoju, ki so po razpadu blokovskih sistemov izgubile pomen, prepuščene so sami sebi in svojim ogromnim težavam gospodarske, politične in etnične narave.

V takšnih razmerah bi morali biti ZN središče svetovne kooperativne akcije, tu bi se morala reševati glavna vprašanja miru in varnosti, razvoja ter globalnih izzivov.⁵ Hkrati bi bilo treba aktivirati vse organe ZN in specializirane organizacije, da delujejo v skladu z Ustanovno listino ter da vse države članice spoznajo, da ZN postajajo učinkovita mednarodna organizacija splošne narave.

V tem okviru bi lahko za predznak imeli tudi akcijo, povezano s sodiščem, ki naj bi sodilo za vojne zločine, storjene na tleh nekdanje Jugoslavije, ker bi bil to lahko izraz prav teh teženj, da se ob krepitvi političnega in vojnega ustvarjajo tudi razmere za sodno delovanje. To bi bil lahko začetek ustvarjanja novega sistema, v katerem bi bila točno določena struktura: vse države članice, organi in pristojnosti kot tudi sankcije, ki jih lahko sprožijo v določenem trenutku.

Takšen model sistema nove svetovne ureditve na čelu z ZN bi imel vsekakor velike razvojne možnosti in nadaljnje širitve ob hkratnem aktiviranju vseh subjektov članic sistema. Njegova glavna značilnost bi bila v tem, da bi bil njegov sistem zasnovan na obstoječih temeljih in bi šele z njihovim spreminjanjem lahko prešel v neko višjo fazo sodelovanja vseh akterjev.

Pentagonalni model

– Model pentagonalnega delovanja je v sedemdesetih letih zagovarjal Henry Kissinger, ki je tedaj najavil nastanek petih svetovnih središč moči: ZDA, Zahodne Evrope, Kitajske, Japonske in ZSSR.⁶ V tem vmesnem obdobju pa so se stvari spremenile, ker je Evropa, vsaj v zahodnem delu, dobila svoje jasne gospodarsko-finančne, deloma politične, razmišlja pa tudi o vojaških atributih. Japonska je postala velika svetovna gospodarska sila; Kitajska doživlja velike reforme, ki še vedno ohranjajo socialistični sistem, toda ob vzporednem obstoju kapitalističnih elementov, trga in tudi načina življenja.

In na koncu v Pentagonu sta tudi preostali dve supersili. ZDA po Reaganovem in Bushevem obdobju iščejo same sebe in v Clintonovem velikem geslu o potrebi po spremembah vidijo možnost, da se pomirijo krizni tokovi, ustavi recesija in začne z velikim programom sprememb, ki bi izboljšale položaj zdaj že pomembnega dela siromašnih Američanov. Rusija je vsekakor najšibkejša točka v tem Pentagonu.⁷ Njena edina moč je jedrsko orožje, medtem ko je že konvencionalna vojaška sila vprašljiva, če jo obravnavamo z vidika demoralizacije, izogibanja

⁵ Del teh nalog bi lahko postavili v okvir najavljene reforme sistema ZN. Gl. Y. Beigbeder, *Reforming the Economic, Social and Humanitarian Sectors of the United Nations: A Stalled Process, Peace and Sciences*, Vol. XXV, March 1994, str. 6-16.

⁶ O načinih in možnostih oblikovanja takšnega modela gl. H. Kissinger, *Diplomacy*, New York, 1994.

⁷ Del avtorjev, ki analizirajo sodobno stanje v mednarodnih odnosih, je bolj naklonjen postavljanju težišča na delitev, ki obstaja med t.i. cono miru in cono nemira. V tem okviru obravnavajo tudi stvarno novo svetovno ureditev. M. Singer and A. Wildawsky, *The Real World Order: Zones of Peace-Zones of Future Turmoil*, New Jersey 1993.

služenju vojaškega roka in anarhije. Veliki razpad imperija – Sovjetske zveze je končan, toda zdi se, da bo sledila še druga etapa, razpad velike države: Rusije. Spopadanje ruske izvršne in zakonodajne oblasti ni samo boj nasprotnikov in zagovornikov reform, ampak je to tudi del spopada širših razsežnosti, v katerem bo morala osrednja oblast voditi še velike bitke z drugimi deli Rusije.

V takšnih razmerah se tudi Pentagon moči, če ga razumemo kot glavno središče nove svetovne ureditve, naslanja na pet izpostavljenih akterjev na vrhu in na njihov vpliv, ki ga imajo v svetovni organizaciji. Pri sedanjem razvoju mednarodnih odnosov je razumljivo, da je nemogoče Pentagonalo razumeti kot pet glavnih akterjev, ki delujejo samostojno. Ti opravljajo svoje naloge v sklopu ZN, torej svetovne ureditve, pri čemer imajo posebno mesto, bodisi da gre za tehnološka, gospodarska ali pa vojno-politična moč in vpliv.

To bi morala biti neke vrste posebnost velikih sil, ki bi na podlagi svojih posebnih položajev, izhajajočih iz posebne vloge, lahko delovale skupno in usklajeno, pri čemer bi na ta način posebno vplivale na Združene narode in ureditev, ki jo ti ustvarjajo.

Pet velikih središč bi lahko delovalo skupno v okviru ZN, če bi prišlo do nastanka njihovega koherentnega pristopa ZN, predvsem pa do usklajevanja njihovih interesov in ciljev na globalni ravni. Tedaj bi lahko bila njihova akcija toliko pomembna, da bi bil tudi celotni novi sistem mednarodnih odnosov toliko odvisen od tega novega Pentagonalnega korporativizma.

Tega ne bi bilo mogoče izzvati niti spremeniti na gospodarskem, niti na vojaškem, niti tehnološkem, pa niti na diplomatskem področju. Prav diplomacija petih velikih središč, organizirana kot zavestna in voljna dejavnost, ki jo sprejemajo vse strani, bi bila lahko način za organizirano mednarodno delovanje in sredstva za uveljavljanje in razvijanje novega sistema mednarodnih odnosov. Tako bi takšno delovanje vzdržalo preskus časa in če bi se pet središč v tolikšni meri povezalo v svojih zaznavah in anticipaciji sveta, ki nastaja, bi lahko govorili o Pentagonu kot posebnem modelu nove svetovne ureditve.

Model novega policentrizma

– Izhajajoč iz dejstev, da je nekdanja supersila Sovjetska zveza izginila in da je samo v omejenem obsegu ostala Rusija kot supersila z omejenim dometom (jedrsko orožje), lahko trdimo, da je v vojaškopoličnem smislu na čelu hierarhije mednarodnih odnosov samo prva supersila: ZDA. Kot velika industrijska, finančna, vojaška in politična sila ZDA razpolagajo s širokim obsegom globalne akcije in kljub vsem težavam, s katerimi se srečuje ameriško gospodarstvo, so vendarle samo ZDA ostale z značilnostmi prave supersile.

Če opazujemo akcije, ki so bile sprožene kot del skupnega delovanja sedanjega sistema mednarodnih odnosov (akcije Puščavski vihar, Somalije, diplomatske dejavnosti, povezane z nekdanjo Jugoslavijo), vidimo, da je bila pravzaprav Amerika tista sila, ki je ali neposredno vodila vojaško akcijo ali pa je spremljala reševanje kriz, s tem da je v zadnjem trenutku določala smer dogodkov. Iz tega izhaja tudi trditev, da je edino Amerika tista sila, ki v zadnji fazi lahko hitro in odločno sproži akcijo.

Svet po hladni vojni: etnični in narodnostni konflikti, najprej na Balkanu, potem pa tudi v Evraziji, so stvarnost, ki bo vse bolj zahtevala akcijo mednarodne skupnosti. Ruske trditve, da so balkanski dogodki neznatni v primerjavi

s tistim, kar se bo zgodilo, če se vname prostor nekdanje ZSSR, že imajo svojo potrditev na Kavkazu. Očitno je, da bi bilo tudi za tako velikega akterja, kot so ZDA, težko vstopiti v vse te spopade, posebej tiste na ozemlju nekdanje ZSSR, kjer so tudi jedrske elektrarne in ogromne zaloge jedrskega orožja.

Po mnenju enega dela ameriških analitikov je kljub vsem najavam kolektivne mednarodne volje Amerika glavna in edina večstranska država, ki s svojo močjo in vplivom deluje kot glavno središče. V tem trenutku je vprašanje, v katero smer se bodo razvijali odnosi v strukturirane svetovne ureditve in komu bo namenjena vloga glavnega oblikovalca političnih dejavnosti. Ali bodo to ZN, skupna akcija petih najmočnejših polov ali pa bo na podlagi spoznanja realne vloge Amerike vendarle sprejeta možnost, da bodo ZDA tista osrednja sila, ki bo vodila akcijo. Vendar je tudi tu treba ločiti dve vprašanji: politično-diplomatsko in vojaško. Amerika je poskušala delovati s svojo diplomacijo pri pomirjanju in iskanju političnih rešitev, prav tako pa je pokazala tudi pripravljenost uporabiti vojaške sile, ko se za to sprejme odločitev. Vendar pa je že vprašljiv prav ta proces odločanja, tj. središča, ki bo sprejelo odločitev. Ali bo to na ravni ZN, torej v središču, ki bi moral delovati kot glavni organ svetovne ureditve, ali pa bo takšna odločitev sprejeta pri skupnem usklajevanju stališč petih glavnih svetovnih polov?

Če bi Amerika združila v svojih rokah tako politično odločanje kot vojaško delovanje, bi lahko govorili o prevzemu izključne čelne vloge v novi svetovni ureditvi, kar bi lahko imenovali tudi globalno svetovno vodstvo.

Vendar pa bi se Amerika, ki je že utrujena od soočanja v hladni vojni in ima svoje lastne notranje težave, težko spustila v takšnih razmerah, obremenjenih s krizami, tako lahko v položaj, ki bi vendarle imel veliko število neznank. A nevarnost, da se takšno aktiviranje usmerjenega večstranskega delovanja spremeni v vlogo globalnega policista, je že sama po sebi zadostna, da ta model v sedanjem razmerju mednarodnih odnosov odstrani kot stvarno sliko.⁸

Verjetnejše je, da bo prav s svojo vojaško silo Amerika močno sredstvo v večstranskih akcijah ali pa v tistih, ki jih bodo sprožili ZN in o katerih bodo odločale svetovne organizacije.⁹

Nova svetovna ureditev in novi ZN

– Sodobni svet se razvija na temeljih izginotja ideologije, sprejemanja idej liberalizma, demokracije in svobodnega trga. Velike spremembe na Vzhodu so dokončale delitev na dva vojno-politična in ideološka sistema in organizirana bloka in ob sprejemanju temeljev skupnosti in oblikovanju vse večjega števila novih držav nastaja tudi možni temelj nove svetovne ureditve.

Kot oblikovanje vsakega dosedanjega sistema mednarodnih odnosov tudi temu niso in ne bodo prizanesene velike težave in izzivi, pa tudi retrogradna gibanja.

Nemogoče si je zamisliti, da bodo npr. vse ideologije izginile, da ne bo prišlo

⁸ C. Gershman, *The United Nations and the New World Order*, Journal of Democracy, Vol. 4, No. 3, July 1993, str. 14-15.

⁹ V tej luči je treba obravnavati tudi ideje o potrebi po oblikovanju majhne, visoko profesionalne in odlično organizirane vojaške sile, ki bi jo sestavljali prostovoljci iz različnih držav članic ZN. Bili bi pod poveljstvom Varnostnega sveta, s čimer bi bila v veliki meri odstranjena možnost za nastanek nekakšne nadnacionalnosti, ki se je včasih bojijo tudi države članice ZN, še posebej pa nekateri politiki vodilnih držav. B. Urquart, *For a UN Volunteer Military Force*, New York Review of Books, 10 June 1993, 1993, str. 3-4.

do kakšne nove oblike ideološke konfrontacije (islam) ali pa da bodo vse države v celoti sprejele načela nove ureditve. Hkrati bodo težave, ki jih bodo imeli posamezni veliki akterji na vrhu svetovne politike, vplivale na sistem mednarodnih odnosov. Evropsko povezovanje ne teče in tudi ne bo tako, kot je bilo zamišljeno npr. v Maastrichtu. Svetovna recesija, dogodki v Vzhodni Evropi in balkanski spori bodo zavirali integracijski tok ob nastajanju novih notranjih spopadov na gospodarskem ali pa na političnem področju. Rusija šele vstopa v svojo drugo fazo razpadanja, ki prav tako lahko traja; Amerika ima notranje težave, lahko pa pride tudi do okrepljenega ameriško-japonskega soočanja; Kitajska je kljub sprejemanju modela svobodnega trga še vedno daleč od demokracije, obstaja pa tudi možnost za nastanek kakšnih novih zamisli, ki bi jo oddaljile od miroljubnega razvoja. Kitajske kritike med drugim na t.i. enostransko arbitrarnost delovanja ali pa na prevelike pristojnosti ZN bi lahko razložili prav v tem okviru.

Vendar, če so to tiste negativne značilnosti, ki lahko oddaljijo možnost nastanka novega sistema mednarodnih odnosov, ne smemo pozabiti niti na tista stičišča, ki svet nujno vodijo v smeri nove svetovne ureditve. Izginotje ideologije kot gibalne sile politike in kot glavna črta delitve, nastajanja novih držav in vse večja soodvisnost držav dajejo prav vsem tistim, ki trdijo, da bi novi model lahko nastal, in to ne v tako daljni prihodnosti.

Osnovna predpostavka takšnega modela mednarodnih odnosov bi bila želja in potreba držav, da medsebojno dejavno sodelujejo: od reševanja političnih vprašanj, gospodarskega razvoja in skupnega pristopa h globalnim vprašanjem. Prav to bi moralo povezati vse države ne glede na njihovo moč, velikost in regionalno pripadnost sistemom in podsistemom. Mreža večstranskih povezav bi razvila konstruktivne odnose med državami in stalno bi krepila njihovo potrebo po skupnem delovanju.

V teh okvirih bi na podlagi globalne soodvisnosti in sodelovanja lahko nastalo postopoma veliko gibanje v smeri nastajanja nove svetovne ureditve, ki bi bila utemeljena na splošno sprejetih načelih in potrebi po vključevanju vseh delov sveta v enotno celoto. Tu bi OZN lahko dobila novo vlogo v svoji splošnosti, načelih in mogoče novih nalogah, ki bi jo popolnoma spremenile v sredstvo nove svetovne ureditve. ZN ne bi postali nekakšna svetovna vlada, toda njihove pristojnosti bi se seveda ne podlagi skupne pripravljenosti držav za sodelovanje lahko povečale. Lahko bi postali središče preprečevanja in reševanja mednarodnih konfliktov,¹⁰ kot tudi središče oblikovanja mednarodnega sodelovanja. Ta model svetovne ureditve bi bil izrazito splošen po akterjih, močnejši po pooblastilih svetovne organizacije in demokratičen po načelih delovanja. Soodvisnost in sodelovanje bi bili tisti kategoriji, ki bi vplivali na to, da se pristojnosti ZN in države prostovoljno vključijo v novi sistem, ki bi se lahko imenoval nova svetovna ureditev.

Takšen model svetovne ureditve bi pomenil, da države razumejo, da je ohranitev miru in varnosti v njihovem interesu in da ne morejo biti močnejši nikakršni delni interesi, niti najboljši od ohranitve svetovnega miru. Iz tega bi morala iziti tudi jasna pripravljenost, da tako tudi ravnajo, ob kršitvi miru pa biti pripravljeni neposredno prispevati k uresničitvi načel svetovne ureditve.¹¹

¹⁰ Na podlagi takšnih razmišljanj del avtorjev uporablja pojem »od konfrontacije do obrambne varnosti«, s katero označujejo potrebo po nastanku novih nadziranih odnosov na vojaškem področju, ki bi pripeljali do novih političnih odnosov. Y. Akashi, *An Agenda For Hope: The UN in a New Era*, Tokyo 1993, str. 186–193

¹¹ Ne samo v okviru proslave 50. obletnice ZN, ampak tudi novega resnega vrednotenja mesta in vloge ZN, s tem pa tudi v sistemu nove svetovne ureditve, je Butros – Butros Gali napovedal nove naloge ZN, posebno na področju različnih vrst dejavnosti ZN. *An Agenda For Peace*, UN document A/47/277 (S/24111) 17 June 1992.

V svetu, ki je dokončal veliko ideološko delitev med socializmom in kapitalizmom, bi bilo treba paziti, da kakšna nova ideologija ne bi dobila širših razsežnosti in da se ponovno ne bi vrnila nekakšna oblika mednarodne konfrontacije. Če bi prišlo do ideološke delitve med velikimi silami, bi to imelo zelo hitro odmev v celotni mednarodni skupnosti, ker bi se na tej podlagi razvila nova zbiranja in polariziranja, s čimer bi bila ogrožena tudi nova svetovna ureditev že v samem začetku svojega nastajanja.

Soodvisnost kot objektivna kategorija svetovnega razvoja in hkrati kot temeljni pogoj nacionalne in mednarodne uspešnosti mora biti pojmovana kot temelj, na katerem se bo razvijalo tudi subjektivno spoznanje potrebe in pripravljenosti za mednarodno sodelovanje. To praktično pomeni, da za nobeno državo ne bi bilo več možnosti za izstop iz svetovne ureditve, osamitev in zapiranje, ne glede ali bi bile to velike ali majhne države.

Obravnavana v takšnih koordinatah možnega nastajanja bi nova svetovna ureditev lahko bila trajna in vredna oblika delovanja držav, v katerem bi tudi nova diplomacija imela svoje stalno mesto v razvijanju in propagiranju idej miru in sodelovanja.